

Ordforklaring og roller – spesialundervisning for voksne

Her finner du forklaring av begreper som blir brukt knyttet til spesialundervisning for voksne og oversikt over hvilke roller de ulike aktørene har.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 08.09.2017

Hva betyr?

Spesialundervisning

Retten til spesialundervisning gjelder voksne med rett til grunnskoleopplæring, og som enten

- ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet for voksne eller
- har særlig behov for opplæring for å kunne utvikle eller holde vedlike grunnleggende ferdigheter.

[Les mer om hva som menes med grunnleggende ferdigheter i denne sammenheng i veilederen vår om spesialundervisning for voksne.](#)

Voksne i videregående opplæring særskilt organisert for voksne har ikke rett til spesialundervisning.

Likeverdsprinsippet

Likeverdig opplæring er en opplæring som tar hensyn til at voksne er ulike. Derfor må opplæringen alltid ha stort rom for tilpasning. Arbeidet med å gi voksne likeverdig opplæring må ta utgangspunkt i blant annet evner, forutsetninger, bakgrunn og interesser hos den enkelte.

Spesialundervisning er likeverdig når en voksen med spesielle opplæringsbehov har omtrent de samme mulighetene til å nå de målene som er realistiske å sette, som andre voksne har til å nå sine mål innenfor det ordinære opplæringstilbudet. Når det gjelder voksen som har rett til spesialundervisning for å kunne utvikle eller holde vedlike grunnleggende ferdigheter må likeverdigheten må først og fremst vurderes i forhold til andre som får oppfylt sine rettigheter etter denne bestemmelsen.

Inkluderende opplæring

Inkluderende opplæring handler om at alle voksne med ulik sosial bakgrunn og med forskjellig etnisk, religiøs og/eller språklig tilhørighet skal møtes med tillit og respekt på opplæringsstedet.

Dette er et verdigrunnlag som har sterk oppslutning i samfunnet vårt og som er nedfelt i opplæringslovens formålsparagraf.

Grunnskoleopplæringen for voksne må organiseres og tilrettelegges slik at den er inkluderende for alle de voksne som deltar i opplæringen.

Tilpasset opplæring

Opplæringen skal tilpasses evnene, forutsetningene og behovene til den enkelte voksne.

Prinsippet om tilpasset opplæring favner både den ordinære opplæringen og spesialundervisning, og er nedfelt i opplæringsloven.

Les mer om at opplæringstilbudet skal tilpasses den enkeltes behov i veilederen vår om spesialundervisning for voksne.

Enkeltvedtak

Enkeltvedtak er dokumentet fra kommunen som sier om den voksne har rett på spesialundervisning eller ikke, og hva spesialundervisningen skal være.

Kommunen avgjør om den voksne har rett til spesialundervisning. Enkeltvedtaket setter rammen for hva slags spesialundervisning den voksne har krav på.

Når det fattes enkeltvedtak har den voksne klagerett. Det er statsforvalteren som er klageinstans. Klagen sendes til den instansen i kommunen som har fattet enkeltvedtaket. Dersom kommunen ikke er enig i klagen og ikke omgjør vedtaket, skal de sende den til statsforvalteren.

Sakkyndig vurdering

En sakkyndig vurdering er et dokument fra PP-tjenesten som viser om den voksne har behov for spesialundervisning, og som gir råd om hva slags tilbud den voksne bør få.

PP-tjenesten utarbeider en sakkyndig vurdering. Den sakkyndige vurderingen er en del av utredningen av saken som ligger til grunn for enkeltvedtaket. Den sakkyndige vurderingen er rådgivende for kommunen.

Den sakkyndige vurderingen har to hovedelementer, utredning og tilråding. Utredningen skal vise om den voksne har behov for spesialundervisning. Tilrådingen skal gi kommunen informasjon om hvilket opplæringsstilbud PP-tjenesten mener den voksne bør ha.

Individuell opplæringsplan (IOP)

En individuell opplæringsplan (IOP) er arbeidsverktøyet for lærerne som skal gi spesialundervisningen. IOP-en bygger på det som er fastsatt i enkeltvedtaket og er et arbeidsverktøy for voksenopplæringen/lærerne.

En IOP kan ikke fastsette noe som ikke er innenfor rammene av enkeltvedtaket.

En individuell plan (IP) er ikke det samme som en individuell opplæringsplan (IOP). En IOP kan

være en del av en den voksnes individuelle plan, men en individuell plan kan ikke erstatte en IOP og motsatt.

Alle med behov for langvarige og koordinerte helsetjenester og/eller sosiale tjenester har rett til å få utarbeidet en individuell plan (IP). Dette følger av helse- og sosiallovgivningen.

- IP - individuell plan - rettighet etter helse- og sosiallovgivningen
- IOP - individuell opplæringsplan - rettighet etter opplæringsloven

Årsrapport

Årsrapporten skal gi en skriftlig oversikt over den opplæringen den voksne har fått, og en vurdering av utviklingen til den voksne.

Voksenopplæringen skal lage en årsrapporten en gang i året. Årsrapporten skal sendes til den voksne og til kommunen. Den voksnes utvikling skal vurderes ut fra målene som er satt i IOP-en.

Hvem er hvem?

Den voksne

Det er voksne med rett til på grunnskoleopplæring som også kan ha rett til spesialundervisning. Voksne i videregående opplæring har ikke rett på spesialundervisning. Den voksne skal involveres i alle fasene i en sak om spesialundervisning og det skal legges stor vekt på hans eller hennes syn.

Den voksne skal samtykke før det blir gjort sakkyndig vurdering og før kommunen fatter enkeltvedtak om å sette i gang spesialundervisning. Den voksne har rett til å klage på vedtak om spesialundervisning.

Dersom den voksne har en verge, skal vergen involveres og vergen skal samtykke til sakkyndig vurdering og spesialundervisning.

PP-tjenesten

PP-tjenesten skal hjelpe voksne med behov for særskilt tilrettelegging. Hensikten er at de får et inkluderende, likeverdig og tilpasset pedagogisk tilbud.

[Les mer om PP-tjenesten](#)

Voksenopplæringen

I vår veileder om spesialundervisning for voksne har vi valgt å bruke voksenopplæringen om institusjonen som gir den voksne opplæring, selv om det brukes ulike betegnelser i kommunene.

Voksenopplæringen har ansvar for å fange opp voksne som trenger spesialundervisning. Dersom en lærer er bekymret for om en voksen trenger spesialundervisning, skal læreren melde fra om dette til lederen ved voksenopplæringen.

Voksenopplæringen skal vurdere og eventuelt prøve ut tiltak innenfor det ordinære opplæringstilbudet før det blir gjort sakkyndig vurdering.

Leder ved voksenopplæringen fatter vedtak om spesialundervisning, hvis denne myndigheten er delegert fra kommunen.

Voksenopplæringen skal utarbeide en individuell opplæringsplan (IOP) for den voksne på bakgrunn av enkeltvedtaket om spesialundervisning.

En gang i året skal voksenopplæringen utarbeide en skriftlig rapport over den opplæringen den voksne har fått, og gi en vurdering av den voksnes utvikling. Utviklingen skal vurderes ut fra målene som er satt i den voksnes IOP.

Voksenopplæringen må sørge for at den voksne involveres i alle deler av prosessen og at det legges stor vekt på den voksnes syn.

Hvis den voksne har en verge, er det vergen som skal involveres, få årsrapportene og gi samtykke.

Kommunen

Kommunen er ansvarlig for at den voksne får oppfylt sin rett til spesialundervisning. Det er kommunen som har myndighet til å fatte enkeltvedtak om spesialundervisning. Unntaket er når den voksne er i en helseinstitusjon eller fengsel, da er dette fylkeskommunen som har ansvaret.

Kommunene kan fatte enkeltvedtaket selv, men kan også velge å delegere myndigheten til å fatte enkeltvedtak om spesialundervisning, for eksempel til leder ved voksenopplæringen.

Selv om kommunen har delegert myndigheten sin til voksenopplæringen, er det likevel alltid kommunen som har det overordnede ansvaret.

Kommunen må ha et forsvarlig system for å sikre at kravene i opplæringsloven og tilhørende forskrifter blir oppfylt.

[Les mer om delegering i Veilederen om spesialundervisning for voksne](#)

Statsforvalteren

Den voksne kan klage både på avslag om rett til spesialundervisning, på innholdet i enkeltvedtaket om spesialundervisning, på saksbehandlingen og på manglende oppfyllelse av enkeltvedtaket.

Hvis den voksne har en verge, kan vergen klage.

Det er statsforvalteren som er klageinstans. Klagen sendes til den instans i kommunen som har fattet enkeltvedtaket. Dersom kommunen ikke er enig i klagen og ikke omgjør vedtaket, skal de sende den til statsforvalteren.

[Finn Statsforvalteren i ditt fylke](#)

Andre involverte

Det kan være andre aktører som er involvert og som kommunen og PP- tjenesten samarbeider med i den enkelte sak.

Dette kan for eksempel være

- fastlegen
- habiliteringstjenesten for voksne eller andre sykehusavdelinger
- NAV
- helse – og velferdskontor
- kvalifiseringssentre for innvandrere
- rådgivningstjenesten for døve og døvblinde
- flyktninghelsetjeneste

Samtykke og utveksling av informasjon

De ulike aktørene har mulighet for å utveksle informasjon om den voksne, men det krever at den voksne samtykker til det.

Den som samtykker må få vite

- at samtykke er frivillig
- hvem opplysningene blir gitt til
- hvilke opplysninger man samtykker til at deles
- hvilket formål samtykket har
- hvilke konsekvenser det vil kunne få å gi eller ikke gi samtykke
- at de når som helst kan trekke samtykket tilbake

Overføring av informasjon og samarbeid innen og mellom forvaltningsorganer og forvaltningsnivåer, må skje innenfor rammen av bestemmelsene om taushetsplikt, personvern, opplysningsrett og opplysningsplikt.

Derfor er det viktig at personalet kjenner til disse bestemmelsene og hvilke muligheter og begrensinger disse gir om adgangen til å motta, innhente og videreformidle opplysninger, og til å etablere samarbeid i konkrete saker.

